

Bezbednost i viktimizacija: Izazovi društvenog reagovanja i zaštite žrtava

TEMIDA

2017, vol. 20, br. 1, str. 23-44

ISSN: 1450-6637

DOI: <https://doi.org/10.2298/TEM1701023M>

Originalni naučni rad

Priljeno: 12.1.2017.

Odobreno za štampu: 24.5.2017.

Primena principa lokalnog vlasništva: Od viktimizacije do osnaživanja žena

ZORICA MRŠEVIĆ*

SVETLANA JANKOVIĆ

Predmet rada je ukazivanje na moguće postojanje sukoba između poštovanja principa lokalnog vlasništva i programa rodne ravnopravnosti međunarodnih aktera, u situacijama postkonfliktne izgradnje mira pod kontrolom predstavnika međunarodne zajednice. Lokalne vlasti mogu smatrati da učestvovanje žena u sektoru bezbednosti u njihovoj sredini nije sociokulturalno prihvatljivo. Cilj rada je da se ukaže na prividnost tog sukoba jer se rodnoj ravnopravnosti ne protivi ni stanovništvo, a pogotovo ne žene. Žensko aktivno učestvovanje u izgradnji mira i okončanju nasilja i sukoba od suštinske je važnosti za postizanje mira, opšte bezbednosti i prestanak dalje viktimizacije žena. Podržavanje postojeće strukturalne rodne nejednakosti nastavlja da proizvodi nasilje sprečavajući uspešnost reformi sektora bezbednosti i temeljniju demokratizaciju društva. To ilustruju konkretni primeri viktimizacije žena seksualnim i drugim oblicima rodno zasnovanog nasilja, tokom i posle sukoba. Zaključak je da je proces izgradnje mira destabilizovan lakim izbijanjem oružanih sukoba i održavanjem trajnih žarišta viktimizacije žena i njihove diskriminacije.

Ključne reči: lokalno vlasništvo, rodna ravnopravnost, međunarodni akteri, reforma sektora bezbednosti.

* Dr Zorica Mršević je naučna savetnica, Institut društvenih nauka u Beogradu.
E-mail: zmrsevic@idn.org.rs.

Mr Svetlana Janković je potpukovnica, Institut za strategijska istraživanja u Beogradu.
E-mail: svetlana.jankovic@mod.gov.rs.

Pojam principa lokalnog vlasništva

Cilj rada je ukazivanje da je žensko aktivno učestvovanje u izgradnji mira i okončanju nasilja i sukoba od suštinske važnosti za postizanje mira, opšte bezbednosti i prestanak dalje viktimizacije žena, bez obzira na moguće protivljenje lokalnih vlasti. U tu svrhu ukazuje se na prividnost sukoba između poštovanja principa „lokalnog vlasništva“ i programa rodne ravnopravnosti, koje vode međunarodni akteri u postkonfliktnim sredinama. Argumenti leže već i u suštinskom značenju termina lokalno vlasništvo (eng. local ownership), koji ukazuje na prihvaćenost od strane lokalnog stanovništva (a ne malobrojne, političke i vojne elite) i njegovog značaja za uspešnost mirovnih misija i reformi sektora bezbednosti u postkonfliktnim društvima za postizanje trajnog mira.

Lokalno vlasništvo je princip kojim se rukovodi inostrana pomoć, poštujući potrebe i prioritete stanovništva zemlje prijema te pomoći (United States Institute of Peace, 2011). Koristi se još i pojam „učenje mesta“ (eng. concept of learning sites, odnosno učenje tradicije, običaja, mentaliteta), koji se odnosi na saznavanja lokalnih uslova, odnosa i drugih specifičnosti, čime se umanjuje efekat patronizirajućeg, nametljivog odnosa donatora prema onima koji primaju pomoć (Reich, 2006: 27). Lokalno vlasništvo, često, podrazumeva uključivanje i saradnju sa nevladinim organizacijama, umesto samo sa bilateralnim ili multilateralnim državnim akterima.

Pojam lokalno vlasništvo su počele da koriste međunarodne organizacije u osamdesetim i devedesetim godinama 20. veka. Kao ključni, koncept razvojne pomoći prepoznat je 1996. godine kada je Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (u nastavku: OECD¹) apelovala na inkluzivni pristup lokalnom vlasništvu razvojnog procesa. Pošto je OECD 1996. godine objavila da održivi razvoj mora da bude „lokalno posedovan“ (Reich, 2006: 27), a takođe je koristio i termin „državno vlasništvo“ (eng. country ownership), sve veći broj donatora i multilateralnih agencije naglašavaju potrebu uzimanja u obzir lokalnog vlasništva, koje se prvo javilo u oblasti razvojne ekonomske saradnje.

¹ OECD - the Organisation for Economic Co-operation and Development osnovana je 1961. godine sa sedištem u Parizu, sa namerom evropskih političkih lidera da se ne ponove greške koje su napravljene posle I svetskog rata kada se smatralo da poražena strana mora da bude i ekonomski dotučena, a koje su dovele do izbijanja drugog velikog svetskog sukoba. Umesto toga, za postizanje trajnog mira mnogo je bolje razviti modele ekonomske saradnje i pomoći u posleratnoj rekonstrukciji, što je osnovni zadatak OECD-a.

Američka agencija za međunarodni razvoj (u nastavku: USAID) preduzimala je od 2000. godine mere da u zemljama prijema pomoći, lokalne vlasti, civilno društvo i sami ljudi, obični građani, budu nosioci, a ne samo pasivni prijemnici i realizatori američkih razvojnih programa, jer je to pravi, ako ne i jedini način da se obezbedi dugotrajna i održiva promena na bolje. Uočeno je, naime, da se zemljama prijema mogu donirati stvari, robe, usluge, finansijska sredstva, tehnička pomoć i slično, ali da na taj način u zemlju prijema ne ulazi automatski preduzimljivost, snaga samopouzdanja i odgovornost. Lokalno vlasništvo poboljšava efektivnost programa pomoći, jer daje mogućnost lokalnim građanima da odlučuju (Kaplan, 2013). Lokalni akteri, u krajnoj instanci, moraju biti osposobljeni i odgovorni za razvoj sopstvene zajednice.

Mirovne operacije su prihvatile koncept lokalnog vlasništva od 2001. godine. Tada je generalni sekretar Ujedinjenih nacija (u nastavku: UN), Kofi Anan, naglasio da se trajni mir i razvoj mogu postići samo naporima lokalnog stanovništva. Uloga UN-a je jedino da facilitira proces onemogućavanja strukturnih izvora nasilja i smanjenja rizika od njegovog izbijanja i, da na taj način, stvori uslove koji omogućavaju trajni mir i održivi razvoj. Naglašavalo se da partnerske zemlje prijema međunarodne intervencije moraju da budu nosioci programa, figurativno rečeno, da budu na „mestu vozača“, odnosno da upravljaju funkcionisanjem programa, kada su u pitanju napori u izgradnji mira, posebno u postkonfliktnim situacijama. Racio poštovanja lokalnog vlasništva je da se time obezbedi veća efikasnost i održivost aktivnosti preduzetih u izgradnji mira, jer se tako smanjuje potencijalno mogući otpor lokalnih aktera ako i sami imaju ulogu kreatora rešenja koja najviše odgovara lokalnim uslovima (Wong, 2013: 47-57).

Lokalno vlasništvo podrazumeva i angažovanje u naporima da se lokalne zajednice radno angažuju u međunarodno-finansiranim politikama i programima. Civilno društvo koristi i termin „nadzor civilnog društva“ da predstavi potrebe cele zajednice da se nadgleda realizacija programa reformi sektora bezbednosti, kao i da svojim angažovanjem doprinese tom nadzoru (Schirch, Mancini-Griffoli, 2015: 8-16).

Važno je primetiti da lokalno vlasništvo nije krajnji cilj, već sredstvo da se dođe do mnogo većeg, zajedničkog cilja. Taj veći i važniji cilj je da se demokratizuju i legitimizuju odnosi na relaciji država - društvo, kao i da se lokalno stanovništvo u domu i zajednici oseća bezbedno.

Osnova uspešnosti međunarodnih programa

Ljudska bezbednost je tzv. „narodno centrirana“ ideja koja proizilazi iz lokalnog vlasništva. Potrebno je da poštovanje lokalnog vlasništva obuhvati i angažuje lokalno stanovništvo na svim nivoima u mnogim procesima, kao što su dijaloz, pregovori, medijacije i zajedničko rešavanje problema bezbednosti i osposobljavanje lokalne zajednice da te probleme sama rešava. Ti procesi izgradnje mira osposobljavaju lokalno stanovništvo da učestvuje u identifikovanju bezbednosnih rizika, da zajedno razvija i primenjuje strategije odlučivanja o bezbednosti, i da nadgleda i evaluira sektor bezbednosti. Time se obezbeđuje da on zaista uspešno funkcioniše na poboljšanju bezbednosti svakog muškarca, žene i devojčice i dečaka (Gordon, Welch, Roos, 2015: 10).

Široko je prihvaćeno da je princip lokalnog vlasništva osnova uspešne razvojne pomoći kao i reforme sektora bezbednosti. Institucije i politike sektora bezbednosti, koje su kreirane od spoljašnjih aktera, pogotovo ako su u suprotnosti sa lokalnim običajima, tradicijama i praksama, imaju veće izgleda da budu neefikasne i odbačene od lokalnog stanovništva. Programi reforme sektora bezbednosti, ako nisu u skladu sa principom lokalnog vlasništva, imaju tendenciju stvaranja institucija u sektoru bezbednosti koje nisu odgovorne građanima i ne uvažavaju potrebe ljudi. Zato ne mogu da zadobiju poštovanje i poverenje javnosti. Lokalni akteri treba da budu aktivno angažovani u procesima reformi sektora bezbednosti u nameri da budu u stanju da obezbede da rezultati – uključujući institucije i politike sektora bezbednosti – budu u skladu sa lokalnim kulturnim vrednostima, otvoreni za lokalne potrebe i prihvaćeni od strane lokalnih građana.

Umesto spoljnih aktera, koji često nameću svoje modele i programe lokalnim akterima, primena principa lokalnog vlasništva nalaže postojanje i nacionalno vođenje inkluzivnih procesa u kojima su obuhvaćene izvršne i predstavničke vlasti na nacionalnom i lokalnom nivou, ali i civilno društvo, uključujući tradicionalne lokalne lidere, ženske grupe i druge aktivno angažovane aktere (UN General Assembly, 2011). Time se formira zajednica interesa za izgradnju mira koja sa svoje strane, postepeno, priznaje vrednost rodno-senzitivnog pristupa, kao što je to predloženo širokim spektrom političkih stavova. Ti stavovi se oslanjaju na Rezoluciju 1325 Saveta bezbednosti UN – Žene, mir i bezbednost (UN, 2000), a odnose se na učešće žena u izgradnji mira, kao i dobiti koje iz toga proističu. Ako se primena principa lokalnog vlasništva shvati tako široko, njegova primena nije

sporna, ali ako se svede na umanjivanje značaja rodne ravnopravnosti, radi izbegavanja sukoba sa navodnim tradicionalnim lokalnim vrednostima, onda lokalno vlasništvo postaje kontraproduktivno (Reich, 2006: 27). Nisu, naime, retki oni koji, na osnovu uočenih nedostataka, smatraju da je, u ovom trenutku, primena lokalnog vlasništva u oblasti mirovnih operacija preuranjena. Zbog toga taj koncept zahteva značajno preispitivanje i razjašnjenje, od definicije, preko svrhe i praktičnosti primene, pre nego što njegov doprinos u oblasti izgradnje mira postane zamisliv i primenjiv (Wong, 2013: 47-57).

Konfrontacija lokalnog vlasništva i rodne ravnopravnosti

Kada tradicionalna, rodno zasnovana, diskriminacija i patrijarhalne vrednosti karakterišu lokalni ambijent, i kada se smatra da lokalno stanovništvo ne prihvata rodnu ravnopravnost, dolazi do sučeljavanja principa lokalnog vlasništva i shvatanja rodne ravnopravnosti koja se uvodi kroz programe reformi sektora bezbednosti. Postojanje tog sučeljavanja ne mora uvek da ide u pravcu konflikta, ali svakako mora da ide u pravcu izgradnje strategija njihovog usaglašavanja i pomirenja (UN General Assembly, 2011). U tom procesu, međunarodni akteri mogu da se trude da izbegnu kritike da se ponašaju na način neo-kolonijalnog „širenja civilizacije oslobađanjem žena“ od „kulturnih“ ili „tradicionalnih“ lokalnih običaja, koji su, po savremenim zapadnjačkim shvatanjima, rodno-diskriminatorne norme i prakse (Pratt, Richter-Devroe, 2011: 489-503).

Treba zato stalno imati u vidu da žene i muškarci imaju različita iskustva sukoba i perioda nakon sukoba (UN General Assembly, 2012a). Ratni uslovi ostavljaju duboke ožiljke na psihi i žena i muškaraca. Iako načini da se neko izbori sa traumom uzrokovanom gubitkom voljenih osoba, ekstremnim nasiljem, seksualnim zlostavljanjem, izgladnjivanjem i slično, mogu biti više individualni nego što su rodno zasnovani i rodno tipizirani, određene situacije su veoma rodno specifične. Žene su, na primer, naročito ranjive na sve oblike rodno zasnovanog nasilja, posebno, seksualnog nasilja, ali i na rodno zasnovane oblike eksploatacije, diskriminacije i marginalizacije. Utvrđeno je da je za žensko aktivno učestvovanje u izgradnji mira i okončanje nasilja u periodu konflikata i postkonfliktnoj rekonstrukciji, od suštinskog značaja postizanje lične bezbednosti i bezbednosti lokalnih zajednica. Zato je integrisanje rodne

perspektive u reforme sektora bezbednosti karakteristično za inkluzivan i društveno odgovoran pristup bezbednosti (UN Security Council, 2015).

Rodno senzitivna reforma sektora bezbednosti je ključ razvoja nediskriminativnih institucija, koje predstavljaju stanovništvo i koje su sposobne da efektivno odgovore na specifične bezbednosne potrebe različitih grupa stanovništva (OEBS, 2015). Zato ne bi smelo da se previđa da je lokalno vlasništvo bez rodne ravnopravnosti besmisleno, u površnom i pogrešnom uverenju da su ti programski pravci međusobno razdvojeni i da komponenta rodne ravnopravnosti može da bude zanemarena i marginalizovana kao nebitna. Propust da se prilikom reformi sektora bezbednosti unapredi i rodna ravnopravnost umanjuje domen tih programa i samu reformu tog sektora. Njima se podržavaju postojeći odnosi moći, čija je karakteristika postojanje strukturalne nejednakosti, nepoštovanje ljudskih prava i proizvodnja konflikata (Strickland, 2003: 4-5).

Na taj način se umanjuju vrednosti reformi sektora bezbednosti, ceo proces izgradnje mira se podriva postojanjem stalnih izvora rodno zasnovanog nasilja, diskriminacije i potencijalno lakog izbivanja oružanih sukoba (NATO/EAPC, 2016). Naime, bez promene rodnih odnosa ovekovečuju se strukturalne nejednakosti i onemogućava širenje procesa uspostavljanja mira. Patrijarhalni odnosi nastavljaju da marginalizuju žene, normalizuju drugorazrednost drugih manjinskih grupa, ali i da ograničavaju muškarce nametanjem određenih, rodno stereotipnih očekivanja od „pravih muškaraca“. Sve to lako može biti zloupotrebjeno u konfliktnim situacijama. Zbog toga, upravo ona društva u kojima se smatra da je unapređivanje rodne ravnopravnosti i urodnjavanje (eng. gender mainstreaming) u suprotnosti sa lokalnim običajima, izvor su potencijalnog sukoba sa lokalnim tradicionalnim odnosima i vrednostima. Rodno senzitivne reforme sektora bezbednosti imaju mnogo manje izgleda da budu sprovedene na onim mestima gde su žene marginalizovane, diskriminisane i izložene nasilju. Ako takav položaj žena ostane nepromenjen, pod izgovorom poštovanja principa lokalnog vlasništva, sektor bezbednosti u kranjem ishodu može nastaviti da bude jedino odgovaran bezbednosnim potrebama dominantnih grupa muške vojne i političke elite. Rodno senzitivni pristup izgradnji mira i politici bezbednosti je zato važan jer doprinosi da se izgradi ravnopravnije, rodno nestereotipno društvo i trajni mir (Charlesworth, Chinkin, 2000: 199).

Oni koji misle da nije u redu nametanje rodne ravnopravnosti koja može biti strana drugim kulturama, retko ili najčešće uopšte, ne pitaju žene iz tih kultura koje su stvarno njihove, ženske perspektive i stavovi i da li je rodna

ravnopravnost zaista i njima toliko nepotrebna i strana. Nekritički pristup je prihvaćanje pretpostavke da dominantne norme i vrednosti u patrijarhalnim društvima dele i podržavaju svi članovi tog društva. U stvarnosti, rodna ravnopravnost i lokalno vlasništvo se, takođe, međusobno podržavaju (Tarnaala, 2016). Naime, kada su, na primer, žene u grupama aktivista za ljudska prava pitane da li je unapređenje rodne perspektive nametanje stranih vrednosti, one su imale stav da državni zakoni i politike treba da obezbede ravnopravne mogućnosti za sve. Istina je da, u stvari, postoji podrška mnogo većeg dela stanovništva rodno senzitivnoj reformi u postkonfliktnim društvima, nego što to znaju poneki inostrani donatori i kreatori politika. To su oni koji zbog svog površnog pristupa retko žele da čuju autentične glasove žena i naroda uopšte (UN Security Council, 2011).

Uzročno posledična povezanost rodne ravnopravnosti i nivoa bezbednosti naročito je upadljiva u oblasti Sahela (Castillejo, 2015: 204). Države u oblasti Sahela² nisu samo duboko politički i bezbednosno nestabilne, već i po UN-u, imaju najviši nivo rodne neravnopravnosti u svetu. Širom tog regiona, duboka politička, ekonomska i socijalna isključenost žena se vremenom pogoršava i doprinosi dinamičnim nestabilnostima, i deluje kao prepreka za efikasnu izgradnju mira. Oblast Sahela je jedna od svetskih najnerazvijenijih regiona. Prema podacima Svetske banke, oko pola populacije oblasti Sahela živi sa manje od 1,25 američkih dolara po danu, dok zemlje kao što su Niger, Čad, Mali i Burkina Faso konstantno su na dnu Indeksa ljudskog razvoja UN-a (UNDP, 2015a). Žene su u posebno nepovoljnom položaju zbog brojnih međupovezanih i isprepletanih faktora, kao što su ekstremno siromaštvo regiona, slabe državne institucije, nedostatak osnovnih službi i usluga, nestabilne, neodgovorne i korumpirane vlasti i veoma patrijarhalne društvene strukture. U ovom kontekstu, napredak u ženskim pravima u oblasti Sahela je veoma ograničen u poređenju sa drugim oblastima u Africi. Od 152 zemlje sa Indeksom rodne neravnopravnosti UN-a (UNDP, 2015b), Niger zauzima 151., Čad 150. i Mali 148. mesto. Zbog svega toga, u toj oblasti je neophodna međunarodna reakcija, koja ozbiljno uzima u obzir strukturnu promenu rodnih odnosa, a ne slepo poštovanje principa lokalnog vlasništva, tj. održanje postojećih neravnopravnih odnosa.

Međutim, treba imati u vidu da postoje značajni bezbednosni rizici sa kojima se suočavaju žene koje su regrutovane u institucije sektora bezbed-

² Region Afrike kod nas poznat i pod terminom „podsaharska Afrika“.

nosti, tamo gde rodna ravnopravnost i inkluzija nisu ranije postojali kao prihvaćeni društveni modeli. Ženama političarkama i osoblju institucija bezbednosti u zemljama kao što su Sudan, Irak i Libija nije lak rad ni svakodnevna komunikacija. One treba da se kreću u često neprijateljskom profesionalnom okruženju nenaviklom na saradnju sa ženama. Upravo sve one su izjavile istu stvar, da su svesne rizika, ali da su voljne i čak ponosne da ih preuzmu ako je to potrebno za budućnost njihovih zemalja (Welch, Gordon, Roos, 2015: 14). Te žene ne smatraju rizike o kojima se govori različitim od onih kojima su izloženi muškarci i smatraju da je njihovo pravo da izaberu rizike u svojim životima. Za sve njih su principi ravnopravnosti i uključivanja žena autentično lokalne vrednosti za koje su mnoge od njihovih saborkinja dale svoje živote. Zaista, takvi lokalni akteri, zainteresovani za rodnu ravnopravnost, mogu da budu veoma kritični prema međunarodnim akterima koji podržavaju samo ograničene poglede onih koji su na vlasti i pritom krše međunarodne obaveze koje se odnose na poštovanje i unapređivanje rodne ravnopravnosti.

Loša praksa je tendencija da se predstavnici civilnog društva i lokalnih zajednica minimalno i sporadično angažuju, ponekad jedva nešto više od početnih konsultacija i retkog dijaloga. Zbog toga se stavovi uske muške elite prihvataju kao opšte važeći za sve u toj zemlji (Žene u crnom, 2013: 8). „Lokalci“ nisu homogena celina sa istim stavovima o bezbednosti koji, navodno, svi odbacuju rodnu ravnopravnost kao uvoz iz inostranstva. Posebno tamo gde vlade nisu predstavničke, usko tumačenje lokalnog vlasništva ima izgleda da posebno ugrozi marginalizovane grupe, među njima i žene. Zato je od vitalnog značaja da se obezbedi široko tumačenje ko su „lokalci“ i šta je stvarno obuhvaćeno „vlasništvom“. Time se društvena heterogenost prepoznaje i prihvata u procesima reformi. Postoje i potrebe i načini kako se glasovi različitih aktera jednog društva mogu čuti da bi uticali na bezbednosne reformske procese (Gordon, Welch, Roos, 2015: 3).

Nosioci lokalnog vlasništva

Poštovanje kontekstualnih specifičnosti znači imati saznanja o kompleksnosti i raznolikosti stavova različitih društvenih segmenata. Nije dovoljno samo biti informisan o vrednostima i stavovima onih grupa koje su dominantne u društvu. Kada se razmatra lokalno vlasništvo i navodno „nametanje“

inostranih vrednosti, potrebno je imati veoma kritičan stav na koji lokal se misli i koje/čije vrednosti treba da imaju prednost (Vlada RS, 2016: 12).

Principi rodne ravnopravnosti mogu biti u nesaglasnosti sa principima koje neguju dominantne elitne grupe u društvu. Ali savremeni principi rodne ravnopravnosti uopšte ne moraju biti ni antietički, niti neetički u tom društvu. Često je prisutno iskušenje o prebacivanju odgovornosti na nacionalnog partnera za neuspešne napore ili odsustvo napora. Strancima je ponekad lakše da za svoje neuspehe okrivljuju lokalne partnere. Najlakši je izgovor da insistiranje na rodnoj ravnopravnosti kompromituje ceo program, zbog navodnog nepoštovanja principa lokalnog vlasništva. Takođe, može biti pogrešna pretpostavka da lokalni akteri, čak i oni među bezbednosnom i političkom elitom, nisu baš svi zainteresovani za rodni pristup izgradnje institucija sektora bezbednosti. Ipak, problemi su mnogo kompleksniji i mogu sadržati mnoge faktore. Ti faktori uključuju lokalne društvene običaje, kao što su, na primer, rani brakovi i porođaji, visok nivo nasilja nad ženama i ograničene mogućnosti obrazovanja za devojčice (UN General Assembly, 2012b).

Navodi se da nekad nije u potpunosti moguće objasniti „lokalcima“ zašto međunarodni akteri smatraju da rodna ravnopravnost i druge ravnoteže prava različitih društvenih grupa treba da egzistiraju u sektoru bezbednosti (Gordon, Welch, Roos, 2015: 15). Uzrok je često upotreba šturih i tautoloških argumenata o pravičnosti i pravdi. Ne poklanja se dovoljna pažnja davanju razumljivih objašnjenja o postojanju normativnih i pragmatičnih razloga zašto rodna ravnopravnost i urođnjavanje treba da budu unapređeni, kao i obaveza da se ispoštuju međunarodno pravni okviri i instrumenti.

Promene su moguće i potrebne

Od Rezolucije Saveta bezbednosti 1325 Žene, mir i bezbednost (UN, 2000), mirovni sporazumi se češće odnose na ravnopravnost polova, iako sa većinom njih to još uvek nije slučaj. Iako često deklarativne, takve izjave, ipak, ostaju zapamćene, što daje zagovornicima rodne ravnopravnosti oslonac u narednim političkim procesima, uključujući i pregovore oko ustavnih promena (UN Security Council, 2015). Važno je da se obezbedi da mirovne inicijative budu potpuno inkluzivne i participativne, kako bi se osnovni rodni interesi integrisali u sve aspekte mirovnih pregovora i u aktivnosti za obnovu

(Strickland, 2003: 10). Zbog toga žene i zagovornici rodne ravnopravnosti moraju biti aktivni i efikasni u postkonfliktnoj politici, ako žele da imaju uticaja na ishodišta - rezultate rodno ravnopravnih odnosa. To minimalno zahteva uključenje žena u procese javnog donošenja odluka.

Mehanizam koji se pokazao uspešnim je kvota izborni sistem koji povećava broj žena u političkim institucijama, uključujući i predstavnička tela, političke stranke, lokalnu vlast i tela lokalnih zajednica (Mršević, 2007: 41). Međutim, samo prisustvo žena, još uvek, ne znači i postojanje stvarnog uticaja žena. Da bi se obezbedio uticaj žena potrebno je da one, kao i muškarci, budu uključene od početka u planiranje, razvoj i primenu programa reformi sektora bezbednosti. Takođe, treba da budu zastupljene u primeni programa reformi sektora bezbednosti, kako bi njihove specifične potrebe bile prihvaćene.

Problemi u načinu i tipovima angažovanja

Angažovanje donatora u postkonfliktnim i tranzicionim uslovima je ponekad kratkotrajna orijentacija, jer je često rezultat potrebe da se brzo reaguje na krizu. Ovo znači da je „angažman“ često ograničen dilemama, da li da se da prioritet rodno ravnopravnoj pravdi ili miru, institucionalnim reformama ili podršci društvenim pokretima. To su, inače, dihotomije koje retko proističu iz stvarnosti domaće zemlje, već najčešće samo iz logike rada međunarodnih organizacija. Takva redukcija smanjuje mogućnosti podrške ženskom političkom ojačavanju, koja postoji čak i u najnepovoljnijim okolnostima.

Nesigurno i kratkoročno finansiranje vodi daljem ograničavanju strateškog programiranja i dugoročnog planiranja. Takvim programima može da nedostaje jasan oslonac teorije promena i indikatori po kojima će se ceniti da li su postignuti rezultati tih programa učinili žene sposobnim da imaju više moći, mogućnost izbora i uticaja na praksu u datim političko ekonomskim uslovima. Ponekad su takvi programi zaista previše sveobuhvatni i ambiciozni. Na primer, evaluacija UN ženskog mirovnog i bezbednosnog mandata, otkriva da je, u programskom smislu, UNIFEM često bio ambiciozan, ali na papiru i izvan svojih organizacionih mogućnosti (Domingo, O'Neil, Foresti, 2014: 4).

Ponekad uključivanje lokalnog stanovništva obuhvata uglavnom muškarce, jer je to, možda, i donatorskim organizacijama lakše zbog veće dostupnosti muškaraca i njihove spremnosti za takav angažman. Potrebno

je obezbediti da lokalno vlasništvo bude uključeno i da ne bude ograničeno na članove muško dominantnih državnih institucija bezbednosti i političkih struktura i drugih elita, jer je to jedini način da se izbegne dalje lišavanje žena i drugih marginalizovanih grupa moći (European Parliament, 2015).

Takođe, postoji tendencija da međunarodni akteri budu istomišljenici struktura na državnom nivou koji čine uglavnom muški članovi bezbednosne i državne elite, i koji će, verovatno, lako naći zajednički jezik u prihvatanju odluka i intervencija spoljašnjih aktera. Ti lokalni državni ili vojni predstavnici mogu ukazivati da, po njihovom mišljenju, rodna pitanja nisu relevantna u njihovom kontekstu i da, štaviše, učestvovanje žena u sektoru bezbednosti nije sociokulturno prihvatljivo. To se, ponekad, eksplicitno izražava, a ponekad se odražava samo kao unutrašnji otpor. Iako neiskazano izričito, politikama rodne ravnopravnosti se ne daje prednost, i ma kakvo mesto u praksi (Domingo, O'Neil, Foresti, 2014: 4).

Problemi u organizacijama međunarodnih aktera

Žene i njihovi životi su nevidljive u svim glavnim oblastima aktivnosti UN zato što žene nisu odgovarajuće predstavljene u njenim strukturama. U tom smislu, sadašnji program UN odražava tu tzv. „tišinu o ženama“ (Charlesworth, Chinkin, 2000: 196). Literatura o preporodu UN koja je nastala od kraja hladnog rata i tekstovi o reformi koji su nastali oko pedesete godišnjice UN-a, gotovo u potpunosti, ignorišu jedan od najznačajnijih problema s kojim se ta institucija suočila i sa kojom je ušla u 21. vek – isključivanje i marginalizacija žena (Charlesworth, Chinkin, 2000: 196). Opšta tišina o ženama u diskusijama o reformi UN čini da pitanja pola i roda zaista izgledaju kao irelevantna za taj proces (Charlesworth, Chinkin, 2000: 197).

Kredibilitet može postojati jedino ako donatori i partneri predvode svojim primerom. U Americi, na primer, samo u 14% aktivnih trupa su žene (Carreiras, 2004: 314). Taj broj je još gori kada se dođe do oficirki visokog ranga gde je gruba procena oko 7% generala i admirala (Mršević, Janković, 2017: 87). UN, koje su često značajan partner u reformi sektora bezbednosti, posebno u državama koje tek izlaze iz sukoba, tek su 2014. postavile prvu ženu komandanta kopnenih snaga (Norvežanku Kristin Lund), a čak i tada to je bilo samo da bi vodila jedinicu od 1000 ljudi na Kipru (Childs, 2017). Postoji premalo obučanih

mirovnjakinja, pripadnica civilne policije i stručnjakinja koje se bave procesom razoružanja, demobilizacije i reintegracije (Tarnaala, 2016). Mora se konstatovati da su žene, gotovo kompletno, isključene iz međunarodne arene u kojoj se stvara pravo. U takvoj situaciji, jednostavni recept „dodati žene i promešati“, kako to navode Charleswort i Chinkin (2000) i Kunz (2014),³ je neadekvatan, zato što je međunarodni pravni sistem, po svojoj suštini, muški i rodno obojen. Njegova pravila su se razvila kao odgovor muške elite, za potrebe muškaraca, svesno ili nesvesno, tretiranih kao da su potrebe opšteg karaktera (Charleswort, Chinkin, 2000: 198).

Uočeno je, takođe, da stručnjacima/stručnjakinjama za pitanja roda često nedostaju veštine i znanja o razoružanju, demobilizaciji i reintegraciji. Oni, zbog toga, ne mogu efikasno da podrže izradu nacrtu odredbi o razoružanju, demobilizaciji i reintegraciji u mirovnim sporazumima. Istovremeno, stručnjaci/stručnjakinje za razoružanje, demobilizaciju i reintegraciju, sa svojim vojnim i bezbednosnim iskustvom često odbijaju da ozbiljno uzmu u obzir pitanja rodne ravnopravnosti (Tarnaala, 2016).

Princip lokalnog vlasništva se često koristi kao kamuflaža nesklonosti ili nedovoljne sposobnosti međunarodnih aktera da unaprede angažovanje žena u programima reformi sektora bezbednosti. Kada god je percipirano i prezentirano da rodna diskriminacija „autentično“ karakteriše lokalni ambijent i da „lokalci“ ne vrednuju rodnu ravnopravnost, tada se, obično, tvrdi da bi unapređivanje rodne ravnopravnosti i urođnjavanja, bilo u suprotnosti sa principom lokalnog vlasništva. A to bi, sa svoje strane, navodno, umanjilo izgleda za uspeh reforme sektora bezbednosti i, zajedno sa tim, efikasne procese izgradnje mira. To je glavni razlog „sukoba“ između navodnog lokalnog vlasništva i rodne ravnopravnosti.

³ „Rodna reforma sektora bezbednosti ne podrazmeva samo prosto dodavanje žena, nego, što je posebno važno, drugačije urođnjavanje muškaraca.“ (Kunz, 2014: 604).

„Upotreba feminističkih teorija u međunarodnom pravu. Žene su gotovo kompletno isključene iz međunarodne arene u kojima se stvara pravo i to je važno da se dokumentuje i radi tvrdnje da postoji potreba za odgovarajućim predstavljanjem i učešćem žena. Jednostavno „dodati žene i promešati“ samo po sebi je neadekvatno zato što je međunarodni pravni sistem, sam po sebi, rodno obojen (muški). Njegova pravila su se razvila kao odgovor muške elite. Feministička analiza mora zbog toga da preispita neizgovorene obaveze tih na prvi pogled neutralni principa međunarodnog prava i načina na koji se muške perspektive institucionalizuju u međunarodnom pravu. To uključuje tehnike i koncepte predložene i od kulturnih radikalnih postmodernih i feministkinja trećeg sveta.“ (Charleswort, Chinkin, 2000: 50).

Primena rodne perspektive u reformi sektora bezbednosti i na izgradnji mira, zbog svega toga, često se pogrešno posmatra kao opcionog karaktera, nešto što može, ali ne mora da se primenjuje, odnosno, može da se primenjuje kada i gde je to zgodno, po subjektivnom nahodjenju. Pri tome, često se zaboravlja potreba da se kreira obiman pravni okvir potreban za primenu rodne perspektive i uključivanja učešća žena u izgradnji mira i postkonfliktnoj rekonstrukciji (Žene u crnom, 2013: 17).

Iskustva pojedinih zemalja

Rod nije lako prenosivi tehnički koncept i u mnogim sredinama može biti veoma uznemirujući, posebno za lokalne elite muškog sastava, generacijski tradicionalno naviknute na posedovanje privilegija i moći u vršenje vlasti. Te negativne reakcije mogu, takođe, biti i plod neveštog i nesenzitivnog pristupa međunarodnih aktera. Na primer, u slučaju od strane Food and Agriculture Organization of the United Nations (u nastavku: FAO) podržanog projekta ribljih farmi (Charleswort, Chinkin, 2000: 196), projekta koji je široko primenjivan u podsaharskoj Africi, rodni aspekti istaknuti u projektnom objašnjenju završili su kao neuspešni, a to nije samo zbog postojanja muškog otpora i organizacionih neadekvatnosti. Tumačenje rodni ovlašćenja veoma se razlikovalo među akterima tog projekta, od onih u FAO kancelariji u Rimu, do terenskih radnika u Africi i lokalnih farmera. U tom FAO projektu „rodna politika“ postala je preterano pojednostavljena. Ona je završila tek nešto malo više od zbirke informacija o broju žena uključenih u riblje farme i bez bilo kakvog uticaja na planiranje. Istovremeno, lokalni projektni radnici nisu razumeli spoljni pritisak da uključe žene u projekte ribljih farmi i smatrali su ih ometajućim, irelevantnim, i čak uvredljivim.

Južni Sudan

Jedan od primera loše prakse koji se navodi u literaturi je slučaj uvođenja programa reformi sektora bezbednosti u Južnom Sudanu od strane međunarodne zajednice (Gordon, Welch, Roos, 2015: 9). Iako je rod shvaćen kao prioritet na nivou politike, njemu nije dat visok praktični značaj od strane međunarodnih aktera u programima reformi sektora bezbednosti Južnog Sudana.

Akteri međunarodne zajednice nisu bili u stanju da ubedljivo prenesu zašto je važno ili čemu doprinosi dubinsko razumevanje operacionalizacije rodno senzibilisućih treninga koji su organizovani u južnosudanskom kontekstu. Jedan od razloga koji je uticao na kvalitet rodnog treninga za vojsku i nacionalnu policiju, koji su vodili međunarodni akteri, je da ti savetnici i treneri često nisu imali znanja o rodnoj ravnopravnosti, a ni svest o tome kako da se operacionalizuje ono što je bilo predavano u južnosudanskom kontekstu. Naime, oni su, uglavnom, bili penzionisani vojni muški savetnici iz donorskih zemalja, dok ženskih savetnica uopšte i nije bilo. Ti stručnjaci teško da su mogli da doprinesu promeni u mentalitetu svojih južnosudanskih partnera. Na to treba dodati i nastojanje tih savetnika da se dodvore Južnosudancima koje treniraju, olakim i neodgovornim potvrđivanjem njihovih stereotipa o ženama u sektoru bezbednosti.

Još jedan primer sukoba između rodne ravnopravnosti i lokalnog vlasništva su programi razoružanja, demobilizacije i reintegracije koji su se u toj zemlji vodili između 2009-2011. godine (Gordon, Welch, Roos, 2015: 10). Taj program je u velikoj meri ocenjen kao neuspešan. Jedan od glavnih razloga za odsustvo uspeha je bila činjenica da je armija bila nevoljna da se smanji, pa je tražila način da se formalno smanji. Jedan od načina je bila široka demobilizacija žena. Uprkos činjenici da su žene činile manje od 2% oružanih snaga, u programima razoružanja i demobilizacije polovina demobilisanih su bile baš žene. Vojska je bila zadovoljna programom demobilizacije, razoružanja i reintegracije dizajniranim da se oslobodi žena. To je omogućavalo da se žene uklone sa platnih spiskova, a da se pritom ne demobilise previše sposobnih muških vojnika i ne okrnji borbena gotovost vojske. Umesto da taj program bude dizajniran da podrži žene, inostrani organizatori su dizajnirali program koji je prvo žene lišio plate, šaljući ih izvan armijske službe koja je jedan od svega nekoliko plaćenih poslova u južnosudanskoj slaboj privredi. Rezultat je da je međunarodna zajednica prihvatila predrasude lokalnog konteksta i rodno diskriminativne zahteve južnosudanske vlasti. Krajnji ishod je da je program demilitarizacije, demobilizacije i razoružanja bio štetan za žene, da je malo doprineo da podigne njihov status i sposobnost da utiču i učestvuju u sektoru bezbednosti. Štaviše, taj program nije vodio smanjenju zaposlenih vojnika, jer je vojska nastavila da regrutuje muško osoblje na mestima demobilisanih žena, tako da ni demilitarizacija nije postignuta.

Istočni Timor

Izraženo je mnogo pohvala za nivo pažnje poklonjen rodnim pitanjima kroz zvanične institucionalne mehanizme u Istočnom Timoru (Tarnaala, 2016). Učinjeni naponi poklopili su se sa povećanom pažnjom koju međunarodna zajednica poklanja pitanjima roda, konflikata i mira. Uvođenje posebnog rodnog savetnika u okviru mirovnih operacija u Istočnom Timoru je akt koji je viđen kao značajan eksperiment u urođnjavanju politika. Uspeh je postignut uz oslanjanje na okvir međunarodnih ljudskih prava, što je bilo od fundamentalnog značaja za uključivanje rodne ravnopravnosti. To je, sa svoje strane, podržalo nacionalne napore za razvoj povelje o ženskim pravima i stvaranje Kancelarije za promociju ravnopravnosti, koja je bila ovlašćena za urođnjavanje politika u državnim institucijama. Iz tih razloga, slučaj Istočnog Timora ostaje kao primer koji treba pratiti kao potencijalni primer dobre prakse.

Šri Lanka

U februaru 2002. godine, dve ženske koalicije, Majke i ćerke Šri Lanke i Ženski NVO forum Šri Lanka (Strickland, 2003: 4-5), pozvale su na jačanje sporazuma i poslale peticiju stranama u konfliktu kako bi se osiguralo da će mirovni proces biti inkluzivan, reprezentativan i sproveden u demokratskim okvirima. Uskoro je usledila međunarodna konsultacija o ženama, izgradnji mira i ustavnog razvoja u organizaciji Međunarodnog centra za etničke studije, što je dovelo do razvoja Ženskog mirovnog memoranduma koji je dostavljen liderima sa obe strane konflikta. Upućen je poziv na puno i ravnopravno učešće žena u mirovnim pregovorima i u donošenju odluka u svim fazama obnove, rehabilitacije i procesa transformacije.

Južnoafrička Republika

U tranziciji Južne Afrike, zahvaljujući snažnom prisustvu žena u forumima donošenja odluka, uključujući i one koji su se bavili reformom odbrane, mnoge žene, ranije borkinje, su postavljene na visoko rangirana mesta u Sekretarijat odbrane. (Tarnaala, 2016). Time je pokazana iskrena posvećenost vlade da integriše rodna pitanja u odbrambenu politiku Južne Afrike. Treba imati na umu da su se u mnogim slučajevima žene i devojke priključile oružanim

grupama zato što je to bio način bekstva od ugnjetavanja i način ostvarenja rodne ravnopravnosti (Schnabel, 2009: 5). Povratak u okruženja u kojima one više nemaju iste ravnopravnosti koje su stekle u borbi i za koje su se borile, mogu stvoriti tenzije i dovesti do sukoba. U Južnoj Africi, žene su dale značajan doprinos reformi odbrane. Parlamentarke su formirale pododbor i inicirale konsultativni proces na nacionalnom nivou revizije procesa savetovanja sa ženskim organizacijama sa terena, o pitanjima zemljišta oduzetog za vojnu upotrebu i seksualnog uznemiravanja od strane vojnog osoblja. Južnoafrička nacionalna odbrambene vojska (SANDF) je razvila politike za povećanje nivoa zapošljavanja žena, unapređenja žena na svim nivoima i u svim strukturama, obezbeđivanje zajedničke i ravnopravne obuke i za muškarce i za žene. Omogućeno je obrazovanje i obuka o pitanjima roda, standardizovane su oznake na ramenima, eliminisana je trudnoća kao razlog za otpuštanje i dozvolilo se unapređenje za žene na porodiljskom odsustvu. Zakon o odbrani (2002) klasifikuje seksualno uznemiravanje i diskriminaciju kao krivična dela. Različite inicijative reforme odbrane rezultirale su imenovanjem žene na mesto zamenice ministra odbrane od 1999. do 2004. godine (Heinecken, 2002: 720).

Ali i tu ima i loših primera. Na primer, navodi se da su žene bile onemogućene da dobiju obuku i unapređenja koja su bila na raspolaganju muškarcima u Afričkom nacionalnom kongresu – ANC⁴ (Gordon, Welch, Roos, 2015: 8). One su, umesto toga, bile usmerene na razvoj lokalnih zajednica, ostajući, na taj način, u svojim tradicionalnim rodnim ulogama. U istom lošem kontekstu citira se slučaj Nigerije, gde čak i onda kada su dobile političke funkcije, žene su i dalje ostale pod muškim nadzorom, tako da nisu spremno pokretale pitanja rodne ravnopravnosti da ne bi ugrozile svoje teško stečene pozicije (Gordon, Welch, Roos, 2015: 8). Taj primer daje za pravo kritikama koje su upućivane međunarodnim programima reformi sektora bezbednosti koje često ukazuju da njihov fokus ne sme da se svede na samo mehaničko „dodavanje žena“, uz propust da taj proces bude zaista dublje rodno transformativan. Veoma je važna promena rodne matrice kod muškaraca (eng. *gendering men different/ly*), što ima transformativne implikacije (Kunz, 2014: 616). Naučena lekcija je i da održavanje tradicionalnog koncepta „onih kojima je potrebna zaštita“, uloge koja se pripisuje ženama, i „ili/ili“, „nasilnik/zaštitnik“ dihotomije uloga, koja se pripisuje

⁴ Afrički nacionalni kongres (eng. African National Congress, ANC) je južnoafrička, od 2009. godine, većinska parlamentarna politička stranka osnovana 1912. godine. ANC je socijalistička, demokratsko socijalistička i socijaldemokratska stranka.

muškarcima u svim patrijarhalnim društvima, suštinski ometa unapređenje rodne ravnopravnosti. Njihovo održavanje i jačanje, umesto nastojanja na izmeni rodnih uloga i odnosa, ugrožava bezbednost žena. To doprinosi održavanju različitih oblika viktimizacije žena, ugrožava šire shvaćenu bezbednost i stabilnost u društvu, i značajno smanjuje efikasnost međunarodno vođenih razvojnih programa i programa izgradnje mira u postkonfliktnim regionima.

Zaključak

Iz svega navedenog, postaje jasno da je sukob između lokalnog vlasništva i rodne ravnopravnosti privedan, i da zapravo najviše služi kao izgovor nesenzitivnog i neadekvatnog vođenja međunarodnih razvojnih programa, programa reformi sektora bezbednosti i programa razoružanja, demobilizacije i reintegracije. Takvi rodno nesenzitivni programi služe onima koji intervišu više nego onima zbog kojih se intervišu. Oni štite moć lokalnih, usko elitiističkih, dominantnih grupa i lišavaju moći one delove lokalnog stanovništva koji su diskriminisani, marginalizovani i najviše izloženi rizicima nebezbednosti. Izgovorom podržavanja principa lokalnog vlasništva često se prikrivaju odnosi moći koji su na delu u postkonfliktnim ambijentima, kao i nenalaženja adekvatnih odgovora na bezbednosne potrebe žena koje su u najvećem riziku.

Obično postoji nekoliko mogućih prelomnih trenutaka u istoriji zemlje kada se formalna pravila političke igre mogu ponovo uspostaviti na novim, egalitarnijim osnovama (OEBS, 2015: 10). Postkonfliktni mirovni procesi i druge promene tokom perioda političke tranzicije mogu biti takvi trenuci. Ovi periodi intenzivnog pregovaranja mogu ponuditi retku priliku ženskim grupama i zagovornicama rodne ravnopravnosti da zahtevaju egalizaciju rodnih i drugih hijerarhijskih odnosa, unapređenje ženskih prava, i time povećati šanse da žene utiču na političko odlučivanje u budućnosti (Multisektorsko koordinaciono telo, 2015: 5). Zato međunarodni mirotvorci i organizacije moraju razumeti ulogu roda, identiteta i moći i uskladiti svoje delovanje. Dok lokalno tumačenje ili manifestacija bilo kog datog prava može da varira od sredine do sredine, sveobuhvatni principi okvira ljudskih prava, uključujući i principe transparentnosti, odgovornosti, učešća i nediskriminacije, moraju da se koriste kako bi uokvirili procese dijaloga.

Integrisanje rodnih aspekata neminovno doprinosi efikasnom odgovornom i participativnom sektoru bezbednosti. Rodna perspektiva uključena u

reforme sektora bezbednosti je karakteristika za inkluzivan i društveno odgovoran pristup bezbednosti. Važno je uočiti da je rodno senzitivna reforma sektora bezbednosti, ključ razvoja institucija sektora bezbednosti. Kada nisu diskriminativne, tada su sposobne da efektivno odgovore na specifične bezbednosne potrebe različitih grupa i na taj način predstavljaju celo stanovništvo (UN Department of Peacekeeping Operations, 2008). U tom smislu, potreban je napredak ka institucionalizaciji politika, i izmeni normi koje regulišu rodno nediskriminativni ambijent datog društva, uključujući i one koje oblikuju i definišu institucionalizaciju politika i praksi rodne ravnopravnosti (Strickland, 2003: 8).

Međunarodne agencije, kao što su UN Women na primer, trebalo bi da daju prioritet i podršku fleksibilnim i prihvatljivim, dobro povezanim i lokalno organizovanim telima na državnom nivou. Žene moraju učestvovati u UN i drugim globalno političkim strukturama. Međunarodne strukture moći moraju biti preispitane i rekonstruisane da bi predstavljale i žensku polovinu ljudskog roda, koja je sada na njihovim marginama. Generalni sekretar mora da započne postavljanje žena na mesta specijalnih predstavnika i izaslanika za bavljenje posebnim pitanjima (Charlesworth, Chinkin, 2000: 198).

Literatura

Carreiras, H. (2004) *Gender and the Military: A Comparative Study of the Participation of Women in the Armed Forces of Western Democracies*. Florence: Department of Political and Social Sciences European University Institute.

Charlesworth, H., Chinkin, C. (2000) *The Boundaries of International Law: A Feminist Analysis*. Manchester: Manchester University Press.

European Parliament (2015) *Resolution on the EU Strategy for Equality between Women and Men (2014/2152(INI))* adopted June 9, 2015.

Heineken, L. (2002) Affirming Gender Equality: The Challenges Facing the South African Armed Forces. *Current Sociology*, 5, str. 715–728.

Mršević, Z. (2007) *Ka demokratskom društvu – Sistem izbornih kvota*. Beograd: Institut društvenih nauka.

Mršević Z., Janković S. (2017) Učešće žena u oružanim snagama savremenog doba. *Strani pravni život*, 1, str. 77-94.

Multisektorsko koordinaciono telo (2015) *Izveštaj o realizaciji evaluacije sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih*

nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2010-2015), prihvaćen na sednici Političkog saveta, Beograd, 30.10.2015.

NATO/EAPC (2016) *Revised Action Plan for the Implementation of UNSCR 1325 and Related Resolutions 2016-2016*, EAPC(C)D(2016)0016AS1, adopted June 3, 2016.

OEBS (2015) *Radionica o rezultatima sprovođenja NAP-a za Rezoluciju 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija: Rezime*. Beograd: Institut za inkluzivnu bezbednost iz Vašingtona i Misija OEBS-a u Srbiji, 9-10.9.2015.

Tarnaala, E. (2016) *Women in Armed Groups & Fighting Forces: Lessons from Gender-Sensitive Disarmament, Demobilization & Reintegration Programmes*. Oslo: Norwegian Peacebuilding Resource Centre (NOREF).

UN General Assembly (2011) *Comprehensive Review of the Whole Question of Peacekeeping Operations in all Their Aspects*. Resolution adopted on the 65th session, A/RES/65/310/, July 19, 2011.

UN General Assembly (2012a) *Comprehensive Review of the Whole Question of Peacekeeping Operations in all Their Aspects*. Resolution adopted on the, 66th session, A/RES/66/297/. September, 17, 2012.

UN General Assembly (2012b) *Intensification of Efforts to Eliminate all Forms of Violence against Women*. Resolution adopted on the 67th session, A/RES/67/144/, December 20, 2012.

UN General Assembly (2012c) *Strengthening the Role of Mediation in the Peaceful Settlements of Disputes Conflict Prevention and Resolution*. Resolution adopted on the 66th session, A/RES66/291/13, September 2012.

UN Security Council (2011) *UN Strategic Results Framework on Women, Peace and Security: 2011-2020*. United Nations, str. 1-12.

UN Security Council, (2015) *A Global Study on the Implementation of resolution 1325 – Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace*. United Nations: UN Women, Peace and Security Sector, str. 1-54.

Vlada RS (2016) *Smernice*. Beograd: Politički savet Vlade RS za izradu Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2016-2020).

Internet izvori

Castillejo, C. (2015) Gender Inequality and State Fragility in the Sahel. *FRIDE – European Think Tank for Global Action, Policy Brief*, no. 204. Dostupno na: <http://fride.org/>

Zorica Mršević, Svetlana Janković *Primena principa lokalnog vlasništva: Od viktimizacije do osnaživanja žena*

descarga/PB204_gender_inequality_and_state_fragility_in_the_Sahel.pdf, stranici pristupljeno 22.11.2016.

Childs, S. (2017) UN's First Female Force Commander Talks Gender Equality in the Military, *Pass Blue*, New York: Cuny Graduate Center. Dostupno na: <http://www.passblue.com/2017/04/13/uns-first-female-force-commander-talks-gender-equality-in-the-military/>, stranici pristupljeno 22.01.2017.

Domingo, P., O'Neil, T., Foresti, M. (2014) Women's Participation in Peace and Security, Normative Ends, Political Means. *Briefing 88, Shaping Policy for Development*. London: Politics and Governance Programme at the Overseas Development Institute. Dostupno na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/8961.pdf>, stranici pristupljeno 23.12.2016.

Gordon, E., Welch, A., Roos E. (2015) *Security Sector Reform and the Paradoxical Tension between Local Ownership and Gender Equality*. Dostupno na: <http://www.stabilityjournal.org/articles/10.5334/sta.gj/>, stranici pristupljeno 6.12.2016.

Reich, H. (2006) Local Ownership in Conflict Transformation Projects Partnership, Participation or Patronage? *Journal of Contemporary Ethnography*, str. 1-21. Dostupno na: <http://www.berghof-center.org/>, stranici pristupljeno 25.11.2016.

Kaplan, M. (2013) *Local Ownership: Who, What and how?* Dostupno na: <https://www.devex.com/news/local-ownership-who-what-and-how-81623>, stranici pristupljeno 1.12.2016.

Kunz, R. (2014) Gender and Security Sector Reform: Gendering Differently? *International Peacekeeping*, 5, str. 616. Dostupno na: <http://www.tandfo-line.com/doi/abs/10.1080/013533312.2014.963319?src=recsys>, stranici pristupljeno 5.1.2017.

OEBS (2014) *Studija o nacionalnim akcionim planovima za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija*. Beč: Odeljenje za rodnu ravnopravnost, Sekretarijat OEBS-a, Kancelarija generalnog sekretara. Dostupno na: http://www.civilnodrustvo.gov.rs/upload/documents/Razno/2016/12.%20OEBS_NAP_studija%201325%20Srpski.pdf, stranici pristupljeno 1.12.2016.

Pratt, N., Richter-Devroe, S. (2011) Critically Examining UNSCR 1325 on Women, Peace and Security. *International Feminist Journal of Politics*, 4, str. 489-503. Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.1080/14616742.2011.611658>, stranici pristupljeno 7.12.2016.

Schirch, L., Mancini-Griffoli, D. (2015) *Local Ownership in Security Case Studies of Peacebuilding Approaches*. Notre Dame: The Alliance for Peacebuilding, The Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict, The Kroc Institute for International Peace Studies at the University of Notre Dame. Dostupno na: <https://www.peaceportal.org/documents/130617663/0/Local+Ownership+in+Security+Report.+Final+November+24+10pm+LS.pdf>, stranici pristupljeno 6.12.2016.

Schnabel, A. (2009) Ideal Requirements versus Real Environments in Security Sector Reform. U: H. Born, A. Schnabel (Ur.) *Security Sector Reform in Challenging Environments*. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), str. 3-36. Dostupno na: <http://www.dcaf.ch/Publications/Security-Sector-Reform-in-Challenging-Environments>, stranici pristupljeno 8.1.2017.

Strickland, R. (2003) Gender, Human Security, and Peacebuilding: Finding Links between Policy and Practice. *Expert Group Meeting on Peace Agreements as a Means for Promoting Gender Equality and Ensuring Participation of Women – A framework of Model Provisions*, EGM/PEACE/2003/EP.9. Canada, Ottawa. United Nations: Division for the Advancement of Women (DAW). Dostupno na: <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/pea-ce2003/reports/CA-SESTUDY.pdf>, stranici pristupljeno 7.12.2016.

UN (2000) *Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost*. Dostupno na: <http://www.un-documents.net/sr1325.htm>, stranici pristupljeno 21.01.2017.

UN Department of Peacekeeping Operations (2008) *United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines*. New York: United Nations. Dostupno na: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/capstone_eng.pdf, stranici pristupljeno 21.1.2017.

UNDP (2015a) *Human Development Index (HDI)*. Dostupno na: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, stranici pristupljeno 21.11.2016.

UNDP (2015b) *Human Development Gender Inequality Index (GII)*. Dostupno na: <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>, stranici pristupljeno 21.11.2016.

United States Institut of Peace (2011) *USIP Peace Terms Glossary*. Dostupno na: <http://glossary.usip.org/resource/local-ownership>, stranici pristupljeno 5.1.2017.

Welch, E., Gordon, A. C., Roos, E. (2015) Security Sector Reform and the Paradoxical Tension between Local Ownership and Gender Equality. *Stability: International Journal of Security and Development*, 1, str. 53. Dostupno na: <http://www.stabilityjournal.org/articles/10.5334/sta.gj/>, stranici pristupljeno 7.12.2016.

Wong, P. (2013) "Local Ownership" in Peacebuilding – A Premature Rhetoric? *United Nations Peace and Progress*, 1, str. 47-57. Dostupno na: <http://upp.unu.edu/>, stranici pristupljeno 5.12.2016.

Žene u crnom, (2013) *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji*. Beograd: Žene u crnom. Dostupno na: http://zeneucrn.org/pdf/nezavisni_monitoring_primene_rezolucije1325_u_srbiji.pdf, stranici pristupljeno 5.12.2016.

ZORICA MRŠEVIĆ*
SVETLANA JANKOVIĆ

Implementation of Principle of Local Ownership: From Victimization to Empowerment of Women

The paper presents the existence of a conflict between local ownership and the introduction of gender equality in situations of post-conflict peace-building under the control of international actors, mostly UN peacekeeping forces. The authors present the essential meanings of the term "local ownership" and understanding of its importance for the success of peacekeeping missions and reforms of the security sector in post-conflict societies in achieving lasting peace. Local civil or military leaders can actually consider that gender equality is not needed in their culture, and that the participation of women in the security sector is not socio-culturally acceptable. That is why various international actors may be reluctant to advocate for gender equality, considering it as an imposition of foreign cultural values that could potentially destabilize the security sector reform process. The paper presents examples of Sahel region, South Sudan, South Africa, East Timor and Sri Lanka, illustrating that women and men have different experiences of conflict, and that women in conflict and post-conflict situations are especially vulnerable to sexual and other forms of gender-based violence. Therefore, women's active participation in peace-building and ending violence and conflicts is essential for peace, security and general cessation of further victimization of women. Supporting the existing power relations characterized by structural gender inequality and violence diminish the value of security sector reform. Moreover, the process of peace-building is destabilized by maintaining permanent sources of victimization of women, discrimination and easy outbreak of armed conflict. This might result in the poorly reformed security sector, which only fits the needs of male local dominant groups and protects their interests, leaving majority of women still in a situation of high risk from various forms of victimization.

Keywords: local ownership, gender equality, international actors, security sector reform.

* Dr Zorica Mršević is Senior Research Fellow, Institute of social sciences in Belgrade.
E-mail: zmrsevic@idn.org.rs.

Mr Svetlana Janković is Lieutenant colonel, Institute for strategic research in Belgrade.
E-mail: svetlana.jankovic@mod.gov.rs.